

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับนุ่น

ประวัติความเป็นมา

นุ่น (Kapok) เป็นพืชเส้นใย มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Ceiba Pentandra* อยู่ในตระกูล Bombaceae ซึ่งจัดอยู่ในตระกูลเดียวกับต้นจ๊ว มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตร้อน ปัจจุบันมีการปลูกกันอยู่ทั่วไปในเขตหมู่เกาะอินเดีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ตลอดจนในประเทศเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในทวีปอเมริกาใต้ สำหรับประเทศไทยมีการปลูกนุ่นกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์¹

นุ่นเป็นพืชยืนต้น ไม้เนื้ออ่อนขนาดกลาง ให้ผลผลิตเป็นเส้นใย เส้นใย (ปุยนุ่น) ที่ได้เกิดจากฝัก

ลำต้น ลำต้นนุ่นมีลักษณะกลมตั้งตรง เปลือกเรียบหรือมีหนามแหลมเป็นรูปสามเหลี่ยมขึ้นประปรายบริเวณลำต้น ลักษณะของกิ่งมีการเจริญเติบโตขนานกับพื้นหรือตั้งฉากกับลำต้นหรือมีการเจริญเติบโตทแยงมุมแคบกับลำต้น (น้อยกว่า 90 องศา) มีความสูงประมาณ 15-16 ฟุต เส้นผ่าศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 24-26 นิ้ว

ใบ ใบนุ่นเป็นรูปหอกมีลักษณะเป็นแฉกประมาณ 5-8 แฉก หักลึกยาว 6-15 ซม. ก้านใบยาวเท่ากับหรือยาวกว่าแฉกของใบ ใบจะร่วงเมื่อนุ่นเริ่มออกดอก

ดอก ดอกนุ่นจะออกเป็นช่อและห้อยเป็นกระจุกสีขาวและเหลืองปนขาว มีเกสร

¹ธงชัย สุทธิพงศ์เกียรติ, "การปลูกนุ่น," คำแนะนำที่ 63 (2527): 2.

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะของต้นนุ่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวผู้และตัวเมียอยู่ในดอกเดียวกัน กลีบดอกมี 5 กลีบ รั้งไข่มมี 5 ช่อง เกสรตัวผู้มี 2-3 อัน กระจเปาะเมล็ดเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือค่อนข้างกลม กระจเปาะเมล็ดมี 5 กระจเปาะ แต่ละกระจเปาะมี 5 ช่องคล้ายหลอดยาว ดอกนุ่นจะบานตอนเย็นใกล้ค่ำ (หลังจากดวงอาทิตย์ตกดินประมาณ 15 นาที) จนถึงเช้า ดอกมีกลิ่นหอม มีน้ำหวานมากจึงเหมาะสำหรับการเลี้ยงผึ้ง ดอกนุ่นจะบานประมาณเดือนธันวาคม - มกราคม นุ่นเป็นที่ผสมตัวเอง แต่อาจถูกผสมข้ามดอกได้โดยผึ้ง ค้างคาว และ ผีเสื้อกลางคืน ถ้าอุณหภูมิต่ำกว่า 20 องศาเซลเซียสดอกนุ่นจะไม่ผสมตัวเองและจะร่วง ช่วงฤดูนุ่นออกดอกหากฝนตกจะทำให้ดอกนุ่นร่วงเป็นบางส่วนได้

ฝัก ฝักนุ่นมีความยาวตั้งแต่ 8-50 ซม. ลักษณะคล้ายทรงกระบอก ยาวรี หัวท้ายแหลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางเฉลี่ย 4-5 ซม. ฝักอ่อนเปลือกฝักจะมีสีเขียวจัด เมื่อฝักแก่เปลือกจะค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลและมีรอยย่นลึก และเมื่อฝักแก่เต็มที่เปลือกจะแตกออกเผยให้เห็นปุยสีขาวหรือขาวปนน้ำตาลอ่อน ภายในฝักจะแบ่งออกเป็น 5 ช่องตามความยาวของฝัก ในแต่ละช่องจะมีปุยนุ่นหุ้มเมล็ดอัดแน่นอยู่ ฝักนุ่นแห้ง 22-25 ฝักจะมีน้ำหนัก 1 กิโลกรัม

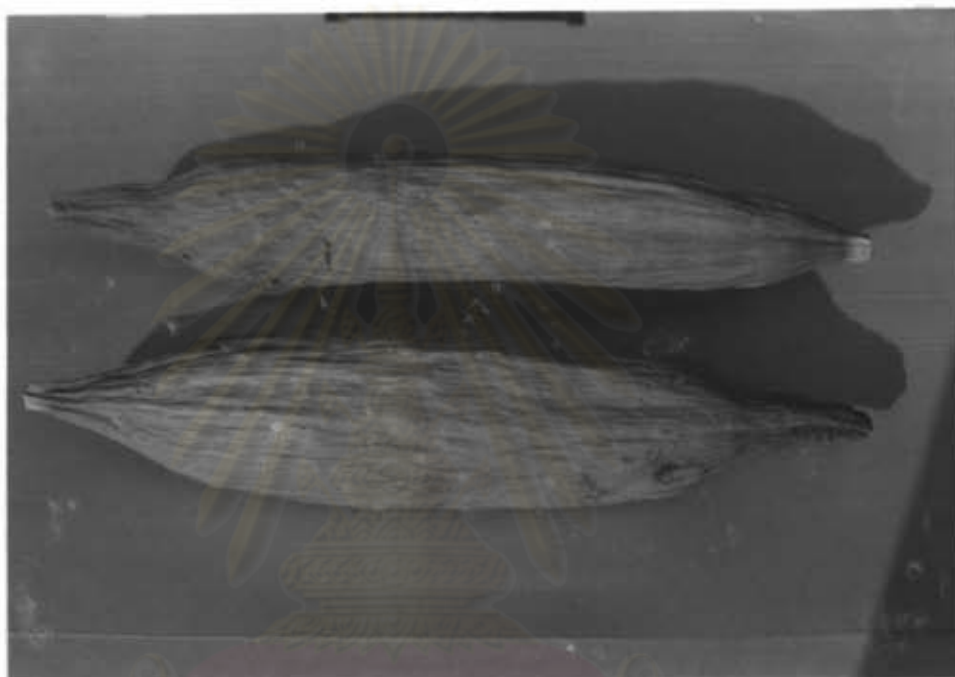
เมล็ดนุ่น (Kapok Seed) เมล็ดของนุ่นมีลักษณะกลม สีดำ ขนาดโตกว่าเมล็ดถั่วเขียวเล็กน้อยติดอยู่กับส่วนที่เป็นไส้ของฝักนุ่นแต่ไม่เกาะติดแน่น นุ่น 1 ฝักจะมีเมล็ด 20-200 เมล็ด ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของฝักนุ่น เมล็ดนุ่น 100 เมล็ดหนักประมาณ 6.3 กรัม และมีน้ำมันเฉลี่ยร้อยละ 20-25

ปุยหรือเส้นใย (Kapok Fiber) ปุยนุ่นเกิดจากผนังด้านในของเปลือก เส้นใยแต่ละเส้นเป็นเซลล์ (Cell) เดียว ๆ อยู่ในกระจเปาะล้อมรอบเมล็ดนุ่น เส้นใยมีสีขาวอมเหลืองหรือสีน้ำตาล มีความยาว 10-15 มม. มีลักษณะเป็นเส้นใยละเอียดรูปทรงกระบอกค่อนข้างหนาบริเวณฐานและเรียวเล็กไปจนถึงปลาย เส้นใยมีคุณสมบัติคือเบาและรับน้ำหนักได้ดีเป็น 5 เท่าของไม้ก๊อก (Cork) สามารถรับน้ำหนักได้ 30 เท่าตัวในน้ำทะเล เส้นใยเพราะไม่ดูดซับน้ำแต่ดูดซับน้ำมัน มีความยืดหยุ่นมากและความไวไฟสูง ลักษณะของเส้นใยดังกล่าวนี้ทำให้ไม่เหมาะที่จะนำไปปั่นเส้นด้ายเหมือนกับฝ้าย

ภาพที่ 2 แสดงฝักนุ่นในขณะที่ยังอ่อน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3 แสดงผักนุ่นเมื่อแก่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปยุ่น

ไส่น

เมลิ่น

ภาพที่ 4 แสดงปยุ่น เมลิ่น และ ไส่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประโยชน์จากส่วนต่าง ๆ ของมัน

ส่วนประกอบของคั้นมันสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง คือ

บุนน เนื่องจากบุนนมีลักษณะพิเศษคือ มีความยืดหยุ่น เขาไม่ค่อยจับตัวเป็นก้อนจึงเหมาะที่จะใช้ทำเบาะ หมอน ที่นอน เครื่องประดับในบ้าน บุผนังห้องเก็บเสียง ฉนวนกันความร้อน ทาวัสดุกันการสะท้อน และเนื่องจากมันมีคุณสมบัติไม่ดูดซับน้ำ จึงถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านยุทธปัจจัยของทหาร นอกจากนี้บุนนยังมีคุณสมบัติพิเศษอีกอย่างหนึ่งคือ สามารถดูดซับน้ำมันได้ดี ซึ่งถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมขนส่งน้ำมัน และกำจัดของเสียในโรงงานอุตสาหกรรม

เมล็ด เมล็ดมันสามารถใช้ประโยชน์ในการสกัดเอาน้ำมันเพื่อใช้ประกอบอาหาร ทาสบู หรือเครื่องอุปโภคอื่น ๆ นอกจากนั้นกากเมล็ดมัน (Kapok Seed Cake) ยังสามารถใช้อัดเป็นอาหารสัตว์ หรือใช้เป็นปุ๋ยได้ก็อีกด้วย

ไส้มัน ใช้ประโยชน์ในการเพาะเห็ดฟาง

ลำต้น เนื้อไม้มันเบาและอ่อน เปลือกใช้ในการฟอกหนังและ เนื้อไม้สามารถนำมาทำเป็นเครื่องใช้ซึ่งจำเป็นต้องใช้ไม้ที่มีคุณสมบัติเบาและอ่อนได้อีกด้วย

แหล่งปลูกและผลผลิตมันในประเทศไทย

การปลูกมันในประเทศไทยจะปลูกกระจายอยู่ทั่วไปทุกภาคของประเทศเนื่องจากมันเป็นพืชเมืองร้อนที่มีความทนต่อสภาพภูมิอากาศแห้งแล้ง และสามารถปลูกได้ในสภาพดินทั่วไปโดยไม่ต้องดูแลรักษามากเหมือนพืชอื่น ๆ จากตารางที่ 3 จะพบว่าในปีเพาะปลูก 2524/25 มีพื้นที่เพาะปลูก 446,755 ไร่ ผลผลิตรวม 57,603,967 กิโลกรัม และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 194 กิโลกรัม ปีเพาะปลูก 2527/28 มีพื้นที่เพาะปลูก 319,394 ไร่ ผลผลิตรวม 51,667,704 กิโลกรัม และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 226 กิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบปีเพาะปลูก 2524/25 กับปีเพาะปลูก 2527/28 แล้วพื้นที่เพาะปลูกลดลงร้อยละ 28.51 และผลผลิตรวมลดลงร้อยละ 10.31 แต่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.50 ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่เพาะปลูกลดลงมาก แต่ผลผลิตรวมลดลงในอัตราที่น้อยกว่า

ตารางที่ 3 แสดงพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตมันฝรั่งทั่วประเทศ สำหรับปีเพาะปลูก
2524/25-2527/28

ปีเพาะปลูก	พื้นที่เพาะปลูก(ไร่)			ผลผลิตรวม (กิโลกรัม)	ผลผลิตเฉลี่ย ก.ก./ไร่
	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม		
2524/25	296,636	150,119	446,755	57,603,967	194
2525/26	292,879	128,845	421,724	66,590,455	227
2526/27	287,188	113,996	401,184	64,007,659	223
2527/28	228,467	90,927	319,394	51,667,704	226

ที่มา : รายงานสภาพการเพาะปลูกมันฝรั่งและไม้ยืนต้น สำหรับการเพาะปลูก
2524/25 - 2527/28 กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เนื่องจากผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มมากขึ้น สาเหตุที่พื้นที่เพาะปลูกนุ่นลดลงมากเช่นนี้ เนื่องจากเกษตรกรนิยมตัดต้นนุ่นไปขายให้กับพ่อค้า เพื่อขายให้กับโรงงานผลิตเยื่อกระดาษ เพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบผลิตเยื่อกระดาษทดแทนวัตถุดิบปอแก้ว ในขณะที่ปอแก้วยังไม่ออกสู่ตลาด นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดการเอาใจใส่ดูแลรักษาต้นนุ่นอย่างจริงจัง ตลอดจนยังไม่มีการปลูกนุ่นทดแทนต้นเก่าที่แก่และตายไป

ในประเทศไทยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่เพาะปลูกทั่วประเทศ รองลงมาอยู่ในภาคเหนือประมาณร้อยละ 30 แต่การปลูกในบริเวณแถบนี้ยังไม่มีการปลูกกันเป็นลำเป็นสัน ส่วนใหญ่ยังปลูกตามบริเวณรอบบ้านหรือตามท้องนา หรือปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งแตกต่างจากการปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพื้นที่ปลูก 19,942 ไร่ (ตารางที่ 4) คิดเป็นเพียงร้อยละ 6.24 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดที่มีการปลูกเพื่อการค้าอย่างจริงจัง แต่จะสังเกตได้ว่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในภาคนี้จะสูงกว่าภาคอื่น ๆ คือ 249 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี

สำหรับจังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกนุ่นที่สำคัญในภาคตะวันตกได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่เพาะปลูก 6,204 ไร่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่เพาะปลูก 8,067 ไร่ (ตารางที่ 5) การปลูกนุ่นในภาคตะวันตกโดยเฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรีนี้จะมีการปลูกกันเป็นแปลงเพื่อการค้าอย่างจริงจัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 แสดงพื้นที่เพาะปลูกนุ่น ปีเพาะปลูก 2527/28 แยกตามภาคของประเทศ

ภาค	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)			ผลผลิตรวม (กิโลกรัม)	ผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัม/ไร่)
	ให้ผลผลิตแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม		
ภาคเหนือ	74,894	27,749	102,643	16,830,753	225
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	124,052	56,497	180,549	27,917,116	225
ภาคกลาง	4,430	1,840	6,270	1,055,071	238
ภาคตะวันออก	2,478	576	3,054	575,766	232
ภาคตะวันตก	16,744	3,198	19,942	4,173,409	249
ภาคใต้	5,869	1,067	6,936	1,115,589	190
รวมทั้งประเทศ	228,467	90,927	319,394	51,667,704	226

ที่มา : รายงานสภาพการเพาะปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ประจำปีเพาะปลูก 2527/28

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 5 แสดงพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตขั้นต้นของภาคตะวันตก ปีเพาะปลูก 2527/28

จังหวัด	พื้นที่ปลูก(ไร่)			ผลผลิตรวม (กิโลกรัม)	ผลผลิตรวมเฉลี่ย (กิโลกรัม/ไร่)
	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม		
กาญจนบุรี	5,482	722	6,204	1,315,680	240
นครปฐม	10	9	19	1,100	110
ประจวบคีรีขันธ์	5,833	2,234	8,067	1,545,745	265
เพชรบุรี	2,581	89	2,670	629,764	244
ราชบุรี	2,838	144	2,982	681,120	240
รวม	16,744	3,198	19,942	4,173,409	249

ที่มา : รายงานสภาพการเพาะปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ประจำปีการเพาะปลูก 2527/28
กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์